

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

Єрмоленко О. А.

Анотація. Досліджено роль органічного виробництва у розвитку національної економіки та визначено основні принципи органічного виробництва сільськогосподарської продукції. Проаналізовано рівень конкурентоспроможності України у сфері виробництва та реалізації органічної продукції у європейському просторі. Показано різницю між виробництвом звичайної, натуральної та органічної продукції. Виявлено основні проблеми, що стримують розвиток виробництва та реалізації органічної продукції в Україні. Розглянуто основні підходи щодо державної фінансової підтримки виробництва та реалізації органічної продукції. Визначено подальші перспективи розвитку органічного виробництва в Україні.

Ключові слова: державна підтримка, конкурентоспроможність, національна економіка, органічна продукція, органічне виробництво, соціально-економічний розвиток.

ОСНОВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРОИЗВОДСТВА И РЕАЛИЗАЦИИ ОРГАНИЧЕСКОЙ ПРОДУКЦИИ В УКРАИНЕ

Єрмоленко А. А.

Аннотация. Исследована роль органического производства в развитии национальной экономики, и определены основные принципы органического производства сельскохозяйственной продукции. Проанализирован уровень конкурентоспособности Украины в сфере производства и реализации органической продукции в европейском пространстве. Показана разница между производством обычной, натуральной и органической продукции. Выявлены основные проблемы, сдерживающие развитие производства и реализации органической продукции в Украине. Рассмотрены основные подходы к государственной финансовой поддержке производства и реализации органической продукции. Определены дальнейшие перспективы развития органического производства в Украине.

Ключевые слова: государственная поддержка, конкурентоспособность, национальная экономика, органическая продукция, органическое производство, социально-экономическое развитие.

THE MAIN PROBLEMS OF MANUFACTURING AND SELLING ORGANIC PRODUCTS IN UKRAINE

O. Yermolenko

Abstract. The article considers the role of organic manufacturing in development of the national economy and the basic principles of organic manufacturing of agricultural products. The level of Ukraine's competitiveness in the sphere of manufacturing and selling organic products in the European economic space is analyzed. The difference between the manufacturing of ordinary, natural and organic products is displayed. The main problems that hinder the development of manufacturing and selling organic products in Ukraine are revealed. The basic approaches to state financial support of manufacturing and selling organic products are considered. Further prospects for development of organic manufacturing in Ukraine are defined.

Keywords: state support, competitiveness, national economy, organic product, organic manufacturing, social and economic development.

Постановка проблеми. Виробництво органічної продукції в Україні має надзвичайну соціально-економічну значущість, яка полягає у тому, що воно здатне задовольнити потреби населення у продуктах високої якості та сприяти захисту довкілля, належному утриманню тварин, а також розвитку сільської місцевості. Споживання органічної продукції сприяє зниженню рівня захворюваності населення та зростанню його ділової активності. Але на сучасному етапі виробництво та реалізація органічної продукції розвиваються повільними темпами через низку перешкод: негармонізоване законодавство із законодавством ЄС, невтру-

чання держави у розвиток виробництва, високі ціни на органічну продукцію, необізнаність населення країни про сутність і переваги органічної продукції, брак фінансових ресурсів для забезпечення нарощення обсягів виробництва та збільшення кількості виробників органічної продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних основ і проблем розвитку виробництва та реалізації органічної продукції присвячено ряд праць вітчизняних науковців, серед яких: Є. Гаваза [1], О. Довгань [2], А. Каблучка [4], Н. Кутаренко, І. Найда [5], Н. Стоволос, Н. Фещенко, О. Ходаківська, В. Чудовська та ін. Відзначаючи цінність результатів досліджень названих учених і сучасних наукових розробок для теорії і практики формування організаційно-економічних засад розвитку виробництва органічної продукції, слід прийняти до уваги те, що деякі питання залишаються недостатньо дослідженими та потребують подальшого опрацювання, зокрема, у частині визначення основних проблем розвитку виробництва та реалізації органічної продукції на основі порівняння рівня розвитку цієї сфери в Україні з іншими європейськими країнами, а також виявлення різниці між особливостями органічного виробництва й іншими методами виробництва сільськогосподарської продукції.

Метою статті є дослідження основних проблем виробництва та реалізації органічної продукції в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» визначає виробництво органічної продукції як «виробничу діяльність фізичних або юридичних осіб (у тому числі з вирощування та переробки), де під час такого виробництва виключається застосування хімічних добрив, пестицидів, генетично модифікованих організмів, консервантів тощо, та на всіх етапах виробництва (вирощування, переробки) застосовуються методи, принципи та правила, визначені Законом для отримання екологічно чистої продукції, а також збереження та відновлення природних ресурсів» [3].

Виробництво органічної продукції засноване на чотирьох принципах органічного сільського господарства, що прийняті Генеральною Асамблеєю Міжнародної федерації сільськогосподарського органічного руху у 2005 р. та застосовуються в усьому світі. До них належать [7]:

– *принцип здоров'я* – полягає у тому, що людина й екосистеми тісно пов'язані між собою, адже у здоровому ґрунті ростуть здорові рослини, які позитивно впливають на здоров'я людей та тварин. Тому органічне виробництво покликане підтримувати та покращувати здоров'я ґрунту, рослин, тварин, людини та планети як єдине ціле;

– *принцип екології* – означає, що органічне виробництво ґрунтується на природних процесах і забезпечує захист навколишнього середовища;

– *принцип справедливості* – передбачає, що органічне виробництво необхідно будувати на відносинах, що враховують інтереси усіх сторін – фермерів, переробників, продавців, споживачів та ін.;

– *принцип турботи* – ґрунтується на тому, що процес виробництва органічної продукції повинен мати попереджувальний та відповідальний характер і передбачає захист довкілля, здоров'я та добробут нинішніх і майбутніх поколінь. При цьому основними складовими при виборі методів і технологій органічного виробництва мають бути обережність і відповідальність.

Вищенаведені принципи повинні використовуватися як єдине ціле та охоплювати методи догляду за землею, водою, тваринами та рослинами для забезпечення необхідних умов для ефективного виробництва, переробки та реалізації органічної продукції.

Виробництво органічної продукції відіграє надзвичайну роль у системі національного господарства. Переваги органічного виробництва умовно можна розділити за трьома напрямками: економічні, екологічні, соціальні [1, с. 252; 2, с. 204; 5, с. 202]:

– *економічні* – забезпечення продовольчої безпеки держави; підвищення конкурентоспроможності продукції та країни в цілому; зростання рівня рентабельності виробництва; розвиток ринкової інфраструктури; підвищення рівня продуктивності праці, що сприяє зростанню ділової активності, працездатності населення; створення нових перспектив для малих і середніх агроформувань; зниження виробничих витрат завдяки відмові від використання дорогих хімічних засобів і зменшенню енергоємності виробництва;

– *екологічні* – зниження негативного впливу виробництва на довкілля; сприяння збереженню та відновленню природного біорізноманіття; відтворення родючості ґрунтів і захист від забруднення водних ресурсів; раціональне й ощадливе використання природних ресурсів; збереження навколишнього середовища;

– *соціальні* – підвищення добробуту населення; розвиток сільської інфраструктури; створення додаткових робочих місць у сільській місцевості; покращення здоров'я споживачів органічної продукції та зниження рівня захворюваності населення; підвищення рівня задоволеності суспільства продукцією завдяки її смаковим якостям, великим вмістом поживних речовин і кулінарним можливостям.

Україна має сприятливі кліматичні умови, велику кількість родючих чорноземів і вигідне географічне положення (близькість до європейських країн). Тому постає питання щодо її конкурентоспроможності у європейському просторі. Серед 47 проаналізованих європейських країн Україна посідає 11 та 7 місце за розміром органічних сільськогосподарських площ і площею під орні культури відповідно (табл. 1). Це вказує на те, що в

України є значний потенціал для вирощування органічних сільськогосподарських культур і можливість стати головним експортером органічної сільськогосподарської сировини. Але за часткою органічних сільськогосподарських угідь Україна посідає лише 36 місце через незначну кількість виробників органічної продукції (32 місце), які є середніми або невеликими за розмірами підприємствами.

Таблиця 1

Рейтинг України серед європейських країн за виробництвом органічної сільгосппродукції у 2015 р.

Показник	Місце
Розмір органічних сільськогосподарських угідь	11
Частка органічних сільськогосподарських угідь	36
Кількість виробників органічної продукції	32
Ємність внутрішнього ринку	25

Джерело: сформовано автором на основі [8]

Внутрішній ринок також слабо розвинутий (25 місце), що пов'язано з незначними обсягами реалізації органічної продукції усередині країни – 17,5 млн євро у 2015 р., у той час як у розвинутих країнах він досяг 35,8 млрд євро у США, 8,6 млрд євро у Німеччині та 5,5 млрд євро у Франції.

Однією з важливих проблем, які існують в Україні, є неусвідомленість населення щодо сутності та переваг органічної продукції, тому дуже часто органічна продукція ототожнюється з натуральною, екологічною, біологічною тощо. Слід зазначити, що у різних країнах використовуються свої системи органічного виробництва, назви яких відрізняються (органічна, біологічна, органо-біологічна, біодинамічна, екологічна), що і є причиною вищезазначеної проблеми. Проте ст. 30 Закону України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції» передбачає, що «органічна продукція, імпортована з інших країн, ... позначена написами «органічний», «біодинамічний», «біологічний», «екологічний», словами з префіксом «біо» тощо, повинна в перекладі на українську мову позначатися написом «органічний продукт» [3]. Крім цього, органічна продукція повинна мати спеціальне маркування, що відрізняє її від звичайної продукції (якщо вироблена в Україні та країнах ЄС; воно має вигляд зеленого євролистка). В іншому випадку використання напису «органічний» на упаковці продукції, що не відповідає вимогам органічного виробництва, вважається шахрайством та підлягає покаранню. Умовно продукцію можна розподілити на три види: звичайну, натуральну й органічну, більш детальна різниця між якими відображена у табл. 2.

Таблиця 2

Основні відмінні характеристики звичайної, натуральної та органічної продукції

Умови виробництва	Звичайна продукція	Натуральна продукція	Органічна продукція
Виробник має входити до Реєстру виробників органічної продукції	Ні	Ні	Так
Обов'язкове використання органічного насіння	Ні	Ні	Так
Штучні ароматизатори, барвники, консерванти	Так	Ні	Ні
Штучні добрива	Так	Так	Ні
Пестициди, гербіциди, фунгіциди	Так	Так	Ні
Радіаційне опромінення	Так	Так	Ні
Генетично модифіковані складники	Так	Так	Ні
Хімічні підкормки, антибіотики, стимулятори росту тварин і птиці	Так	Так	Ні
Спеціальні вимоги щодо утримання тварин	Ні	Ні	Так
Контроль усіх етапів виробництва "від ферми до столу"	Ні	Ні	Так
Особливі умови транспортування	Ні	Ні	Так
Спеціальне маркування на упаковці	Ні	Ні	Так
Спеціальне розташування на полицях у місцях продажу	Ні	Ні	Так

Джерело: сформовано автором на основі [6]

Отже, натуральна продукція – це продукція кращої якості порівняно зі звичайною (традиційною), тому що передбачає певні обмеження при її виробництві. Органічна продукція – це продукція найвищої якості, яка передбачає жорсткі обмеження у процесі її виробництва, транспортування та реалізації. Органічна продукція має містити не менше, ніж 95 % органічних речовин, а інші 5 % повинні входити до списку дозволених речовин.

Ще однією проблемою є державна фінансова підтримка виробництва та реалізації органічної продукції. Існують 2 найпоширеніші підходи державної фінансової підтримки виробництва та реалізації органічної продукції – американський та європейський [4].

1. *Американський підхід* ґрунтується на фінансуванні державою науково-дослідних розробок у сфері органічного виробництва, сертифікації та просування органічної продукції [9, с. 435]. Цей підхід забезпечує підвищення якості органічної продукції завдяки застосуванню нових методів виробництва, а також збільшення обсягів продажу органічної продукції за допомогою розвитку маркетингу органічної продукції.
2. *Європейський підхід* полягає у наданні субсидій виробникам органічної продукції [10, с. 123]. В результаті підвищується рівень розвитку органічного виробництва та забезпечується сталий розвиток сільських територій.

Через те, що виробництво та реалізація органічної продукції в Україні знаходяться на стадії розвитку, то, на нашу думку, з боку держави слід застосовувати обидва підходи.

До того ж важливим залишається питання щодо гармонізації українського законодавства із законодавством країн Європейського Союзу, що дозволить більш чітко регламентувати всі процеси на етапах виробництва, переробки, сертифікації, транспортування та реалізації органічної продукції.

Висновки. Виробництво органічної продукції в Україні – це новий, але надзвичайно перспективний напрям, який здатен підвищити рівень конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції, значно покращити імідж країни на світовій арені, сприяти розвитку ринкової інфраструктури та сталому розвитку країни в цілому. Але виявлені проблеми вимагають розробки дієвих заходів державної підтримки щодо наращування обсягів виробництва та реалізації органічної продукції.

Література: 1. Гаваза Є. В. Особливості адаптації зарубіжного досвіду регулювання ринку органічної продукції до умов України. *Вісник Сумського НАУ. Серія «Фінанси і кредит»*. 2012. № 2. С. 250–254. 2. Довгань О. М., Мандибуря Я. В. Органічне виробництво: сутність, об'єктивна необхідність, ефективність. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 1. С. 200–206. 3. Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини: Закон України від 03.09.2013 № 425-VII (зі змінами) // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/425-18>. 4. Каблучка А. Виробництво органічної продукції рослинного та тваринного походження. Маркетинг органічної продукції. URL: <http://aec.org.ua/pdf/conf1/kablychka.pdf>. 5. Найда І. С., Запша Г. М. Органічне землеробство як пріоритетний напрям соціоекономічного розвитку сільського господарства України. *Бізнес Інформ*. 2015. № 1. С. 200–204. 6. Difference between Organic and Natural Food 2016. URL: <http://www.organic-connections.co.uk/difference-between-organic-and-natural-food/>. 7. The Principles of Organic Agriculture. URL: <http://www.ifoam.bio/en/organic-landmarks/principles-organic-agriculture>. 8. Willer H., Lernoud J. The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2017. FiBL/IFOAM Report. Frick & Bonn: IFOAM, 2017. 340 p. 9. Veldstra M. D. Alexander C. E., Marshall M. I. To certify or not to certify? Separating the organic production and certification decisions. *Food Policy*. 2014. Vol. 49. P. 429–436. 10. Horrilloa A., Escribano M., Mesias F. Is there a future for organic production in high ecological value ecosystems? *Agricultural Systems*. 2016. Vol. 143. P. 114–125.

References: 1. Havaza Ye. V. Osoblyvosti adaptatsii zarubizhnoho dosvidu rehulivannia rynku orhanichnoi produktsii do umov Ukrainy [Features Adapting Foreign Experience in Regulating the Market of Organic Products to the Conditions of Ukraine]. *Visnyk Sumskoho NAU. Seriiia «Finansy i kredyt»*. 2012. No. 2. P. 250–254. 2. Dovhan O. M., Mandybura Ya. V. *Orhanichne vyrobnytstvo: sutnist, obiektyvna neobkhdnist, efektyvnist* [Organic Production: the Nature, Objective Necessity, Effectiveness]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*. 2013. No. 1. P. 200–206. 3. Pro vyrobnytstvo ta obih orhanichnoi silskohospodarskoi produktsii ta syrovyny: Zakon Ukrainy vid 03.09.2013 No. 425-VII (zi zminamy) // Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy»/Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/425-18>. 4. Kabluchka A. Vyrobnytstvo orhanichnoi produktsii roslynnoho ta tvarynnoho pokhodzhennia. Marketynh orhanichnoi produktsii. URL: <http://aec.org.ua/pdf/conf1/kablychka.pdf>. 5. Naida I. S., Zapsha H. M. *Orhanichne zemlerobstvo yak priorytetnyi napriam sotsioekonomichnoho rozvytku silskoho gospodarstva Ukrainy* [Organic Farming as a Priority Socio-Economic Development of Agriculture Ukraine]. *Biznes Inform*. 2015. No. 1. P. 200–204. 6. Difference between Organic and Natural Food 2016. URL: <http://www.organic-connections.co.uk/difference-between-organic-and-natural-food/>. 7. The Principles of Organic Agriculture. URL: <http://www.ifoam.bio/en/organic-landmarks/principles-organic-agriculture>. 8. Willer H., Lernoud J. The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2017. FiBL/IFOAM Report. Frick & Bonn: IFOAM, 2017. 340 p. 9. Veldstra M. D. Alexander C. E., Marshall M. I. To certify or not to certify? Separating the organic production and certification decisions. *Food Policy*. 2014. Vol. 49. P. 429–436. 10. Horrilloa A., Escribano M., Mesias F. Is there a future for organic production in high ecological value ecosystems? *Agricultural Systems*. 2016. Vol. 143. P. 114–125.

Інформація про автора

Єрмоленко Олексій Анатолійович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (просп. Науки, 9а, м. Харків, 61116, Україна; e-mail: oleksii.yermolenko@hneu.net).

Информация об авторе

Ермоленко Алексей Анатольевич – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры управления персоналом и экономики труда Харьковского национального экономического университета имени Семена Кузнецца (просп. Науки, 9а, г. Харьков, 61116, Украина; e-mail: oleksii.yermolenko@hneu.net).

Information about the author

O. Yermolenko – Ph.D. (Economics), Associate Professor, Associate Professor of Department of Personnel Management and Labor Economics of Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61116, Ukraine; e-mail: oleksii.yermolenko@hneu.net).

*Стаття надійшла до ред.
14.12.2016 р.*

JEL Classification: M38, M48, O32

УДК 005:352/354

МЕНЕДЖМЕНТ У ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ

Гвазава Н. Г.

Анотація. Метою статті є дослідження поняття менеджменту, який характеризується цільовою спрямованістю і має свої особливості, однак всі вони взаємозалежні та складають певну, тісно пов'язану систему. Розглянуто поняття «менеджмент» і поняття «управління». Основна проблема визначення поняття «менеджмент» полягає в тому, що його можна розглядати з різних точок зору: як явище, як процес, як систему, як галузь наукових знань, як мистецтво, як категорію людей, зайнятих управлінською працею, або як орган управління. Доведено, що менеджмент є невід'ємною частиною будь-якої спільної людської діяльності, що тією чи іншою мірою потребує організації. Сукупність видів управлінської діяльності, спрямованих на ефективне та результативне використання ресурсів для досягнення визначених спільних цілей, і є менеджментом.

Ключові слова: публічне адміністрування, менеджмент, управління, суспільство, організація.

МЕНЕДЖМЕНТ В ПУБЛІЧНОМ АДМІНІСТРИРОВАНИИ

Гвазава Н. Г.

Аннотация. Целью статьи является исследование понятия менеджмента, который характеризуется целевой направленностью и имеет свои особенности, однако все они взаимосвязаны и составляют определенную, тесно связанную систему. Рассмотрены понятие «менеджмент» и понятие «управление». Основная проблема определения понятия «менеджмент» состоит в том, что его можно рассматривать с разных точек зрения: как явление, как процесс, как систему, как отрасль научных знаний, как искусство, как категорию людей, занятых управленческим трудом, или как орган управления. Доказано, что менеджмент является неотъемлемой частью любой совместной человеческой деятельности, в той или иной степени нуждается в организации. Совокупность видов управленческой деятельности, направленных на эффективное и результативное использование ресурсов для достижения определенных общих целей, и есть менеджмент.

Ключевые слова: публичное администрирование, менеджмент, управление, общество, организация.

MANAGEMENT IN PUBLIC ADMINISTRATION

N. Gvazava

Abstract. The aim of the article is to study the concept of management, which is characterized by its targeted orientation and has its own peculiarities. However, all of them are interrelated and constitute a certain closely related system. The concept